

ALLEMAAL NAAR HET STEMLOKAAL

Het algemeen kiesrecht in de klas

Hoe zou jij het vinden als je niet zou mogen stemmen, alleen omdat je vrouw bent, of omdat je te weinig verdient? In deze opdracht wordt het begrip 'Algemeen Kiesrecht' tot leven gebracht door de leerlingen verschillende rollen te geven. Het verhaal van de eerste vrouw in de Schiedamse gemeenteraad, wordt hierbij als rode draad gebruikt.

WAT?

Elisabeth Koeten-Ooms was het eerste vrouwelijke raadslid van Schiedam. Haar verhaal illustreert dat vrouwen uit de arbeidersklasse zich ook via de stembus konden laten horen in de politiek. In de werkvorm 'Allemaal naar het stemlokaal' gaan leerlingen aan de slag met de ontwikkeling van het stemrecht sinds 1848. Wie mochten er stemmen en wie niet? De leerlingen verplaatsen zich in mannen en vrouwen van verschillende sociale klassen.

VOOR WIE?

Vmbo-t klas 3 en 4

TIJDVAK

Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900).
Tijd van wereldoorlogen (1900-1950).

LESDUUR

50 minuten

WAT HEEFT U NODIG?

- een geïmproviseerde stembus;
- 30 kaartjes met personages;
- per leerling 8 stembiljetten (1 per jaartal);
- antwoordmodel.

HOE?

De les begint met een kort verhaal over het leven van Elisabeth. Vervolgens krijgt elke leerling een kaartje met daarop een rolomschrijving. Iedere leerling krijgt ook acht stembiljetten, voor de verkiezingen van 1848, 1887, 1896, 1917, 1919, 1970, 1972 en 2012. Van ieder jaar geeft u een korte omschrijving. Bijvoorbeeld: '1896. De minimumleeftijd om te mogen stemmen wordt verhoogd naar 25 jaar en de eisen om te mogen stemmen worden aangepast. Naast belasting betalen, krijgen ook mannen die een bepaalde hoeveelheid spaargeld bezitten, een examen hebben behaald, een bepaald loon verdienen of een huis bezitten, stemrecht. De helft van de volwassen mannen mag nu stemmen.' Daarna roept u alle leerlingen met stemrecht op om

ONDERWIJZER 55 JAAR

- Ik verdien precies genoeg voor mijn gezin.
- Ik woon in een huurhuis.
- Ik heb lerarenopleiding gedaan.

VOORMAN IN EEN FABRIEK 43 JAAR

- Ik verdien precies genoeg voor mijn gezin.
- Ik woon in een huurhuis
- Ik heb geen opleiding gedaan.

FABRIEKSWERKER 22 JAAR

- Ik verdien heel weinig.
- Ik woon bij mijn ouders.
- Ik heb geen opleiding gedaan.

VERKOOPSTER 40 JAAR

- Ik verdien niet veel geld.
- Ik woon in een huurappartement.
- Ik heb geen opleiding gedaan.

Hiernaast:
Rollenkaartjes.
Rechts: Elisabeth
Koeten-Ooms.

STEMBILJET voor de stemming ter verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 3 Juli 1918.
Koning 18 November

LIJST VAN CANDIDATEN door het hachtmeesterambt genoteerd in de volgorde door het lot aangewezen.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24

De kiezer moet door het getal op een der kandidatenlijsten eerst te maken dan op niet meer dan één) het veldje, gelykend in het aantal van het teken van den kiezer op den stembiljet zwaar maken.

naar de stembus te komen en hun stembiljet in te leveren. Aan de hand van het antwoordmodel kunt u met de klas bespreken of de leerlingen die gaan stemmen dat ook in de historische realiteit gedaan zouden hebben. Nadat u alle acht verkiezingen heeft behandeld, blikk u terug met de leerlingen. Wie zijn het vaakst naar de stembus geweest, en wie het minst?

WAT LEVERT HET OP?

In deze les gaan leerlingen actief aan de slag met de ontwikkeling van het censuskiesrecht naar algemeen kiesrecht. Leerlingen ondervinden in deze werkvorm dat het algemeen kiesrecht zoals we dat nu kennen niet altijd vanzelfsprekend is geweest. Door zich in te leven in een historisch personage ervaren zij wat het

voor bijvoorbeeld een fabrieksarbeider, dienstmeisje, bankdirecteur of verpleegster betekende als er verkiezingen waren.

WAAROM?

Niet alle leerlingen zijn direct enthousiast als het thema staatsinrichting aan bod komt in de les. Veel leerlingen op het vmbo ervaren een grote afstand tot de politiek. Met activerende werkvormen probeert ProDemos leerlingen te enthousiasmeren voor het thema staatsinrichting. ■

Het verhaal over Elisabeth Koeten-Ooms is gebaseerd op het onderzoek '100 jaar Kiesrecht' dat Jesper Geubels voor ProDemos heeft uitgevoerd.

PRODEMOS

ProDemos is het 'Huis voor democratie en rechtsstaat'. ProDemos legt uit wat de spelregels zijn van de democratie en de rechtsstaat en laat zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen. Dit schooljaar publiceren we in iedere Kleio een activerende werkvorm over de geschiedenis van de parlementaire democratie.

De complete les inclusief de benodigde materialen en een uitgebreide docentenhandleiding vindt u op www.prodemos.nl/kleio

